Після конфіскати — другий наклад.

ч. 265 (10.942). Львів, неділя 28. листопада 1926 Pocztowa opłata zaplacona ryczaltem. Рік XLIV

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОЛУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов. Конто почт. щадн. 143.322. Адреса для телеграм: „Діло", Львів. Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем. Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно: в краю 4·50 зол. За границею: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. — Зміна адреси 1 зол.

В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ. ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 20 сот.

Програмова промова міністра освіти.

Мін. Бартель в ролі оборонця утраквізму. — В школах нема шовінізму й ненависти! — Якими цифрами оперує п. Бартель. — Справа пресового декрету. — Personalia.

Варшава, 26. листопада 1926.

В соймовій буджетовій комісії промовляв понад чотири години віцепреміср Бартель як управитель міністерства освіти. В своїй промові полємізував переважно з закидами, що їх поставили йому в часі дискусії посли з ріжних партій. Зараз на вступі заявив він у справі дімісії віцем. Гайчака, що міністр має право усувати урядовців, оскільки не може з ними співпрацювати. Особливож дотичить це тих становищ, на яких потрібна є також співпраця політична.

Перейшовши до промови посла Васильчука, віцепрем. Бартель ствердив категорично, що від часу травневого перевороту не заложено ні одної нової утраквістичної школи. Оскількиж справа у складанні деклярацій на Волині, то внесено всього на всього 8 рекурсів... Нема сумніву, говорив Бартель, що діються деякі річи, що діятися не повинні, але не пересуджуймо: життя вказує, що у всіх ділянках — отже й у відношенні до инших національностей у державі — видно в Польщі від кількох років значний поступ. На думку п. Бартеля демагогією є твердження про погіршення відносин. Він стверджує, що в департаменті загального шкільництва не панує дух шовінізму й ненависти. Утраквізацію у „Сх. Малопольщі" переведено справедливо. В першій клясі вчаться діти польської мови і зовсім їх не придавлює польщина. В цій справі — казав п. Бартель — я добре поінформований довіреними людьми, а оскільки пос. Васильчук викаже, що я в блуді, то витягну з того консеквенції. У „Сх. Малопольщі" зутраквізовано 385 чисто польських і 938 чисто українських шкіл. Утраквістичних шкіл є тепер в „Малопольщі" 1.551, на Волині 382. Я сам є вихованком утраквістичної школи і їй завдячую те, що не знаю, що значить ненависть до Українців, яких мову знаю, що мені дуже потрібне. Одначе ніхто не заперечить, що кожний польський горожанин повинен знати польську мову.

В дальшій части своєї промови віцепрем. Бартель відпирав закиди пос. Васильчука, начеби злосливо уділювано українським приватним школам концесії з року на рік. З цілою рішучістю виступлю проти того, якби це мало місце в деяких конкретних випадках, але мушу мати на це позитивні факти, що інформації посла є вірні, значить — що не виконувано міністеріяльного обіжника. На основі обіжника концесії на школи з викладовою мовою „руською", білоруською, гебрайською і чеською уділюється аж до відкликання, а не на один рік.

Потім п. Бартель перейшов до справи жидівського шкільництва, а вкінці говорив широко про те, як він собі уявляє устрій шкільництва в Польщі.

До вчора веч. (себто 25. листопада) не внесено до сойму пресового декрету. В правничих колах кружляє чутка, що декрет буде внесений завтра рано. Деякі часописи повідомляють, що з уваги на те, що до півночі дня 26. листопада не внесено декрету до сойму, він на основі постанов конституції перестав уже обовязувати.

На місце Олександра Звєжинського, який зрікся становища знавця при політичнім комітеті Ради міністрів, покликано Тадея Голувка.

Розправа 151.

За приналежність до української повстанчої організації.

Володимир Вол., 26. лист. 1926.

Розправа проти 151 обвинувачених у приналежности до комуністичної партії Західної України і її повстанчої організації ведеться серед великого заінтересування. Вже сам дивовижний похід обвинувачених, що йдуть щодня довжезним ланцюхом в товаристві цілої маси пішої і кінної поліції до салі розправ, робить потрясаюче враження і збирає на вулицях глухого й мало оживленого містечка тисячі цікавих, знайомих і членів рідні. Поліція розганяє цікаву товпу, але це нічого не помагає. І таке позорище приходиться переживати кожного дня двічи: раном, коли арештованих ведуть до салі розправ, і пополудні, коли їх ведуть назад до тюрми.

Страшна картина отой дивний, ніби похоронний похід, що поступає справді похоронним кроком. Нещасні вязні виглядають дуже нуждено. Вихудлі, зморені облича, брудні подерті одяги, сумний вигляд. В значній части вони сухітники, а щонайменше загрожені цією страшною недугою. З виїмком кількох інтелігентів — самі селяне.

До поданих в „Ділі" оборонців слід іще додати д-ра М. Глушкевича зі Львова. Всеж таки сімох оборонців на 151 обвинувачених — рішучо за мало, бож на кождого з них припадає понад 20 підсудимих. І при найліпшій волі адвокат не в силі опанувати оборонний матеріял такої скількости обвинувачених!

В дальшому ході розправи стали зізнавати свідки. Дня 22. п. м. переслухувано вперше пшод. поліції Яна Вуйціка з Грибович і прав. свящ. Герасимова, а після них пересунувся через салю розправ цілий ряд свідків: поліціянтів, селян, інтелігентів і цивільних конфідентів, а також слідчий суддя Августинович.

Докладне звідомлення з розправи подаватимемо від тепер в кожному числі.

Відгомін побиття політичних вязнів.

Перед трибуналом львівського карного суду мала відбутися вчора розправа проти 10 політичних вязнів „Ботвініаців", „Басарабівців" і вмішаних у справу нападу на почтові амбулянси. Минулого року управа вязниці постановила була часть вязнів перенести до Бригідок

Тому теж десятьох із них обвинувачено за публичне насильство. Розправу веде суддя Комар, обвинувачує прокуратор Соболевський. Тому, що одному з обвинувачених не могли в законом приписаному речинці доручити актів обвинувачення, розправу відложено.

На власні сили.

Як приглянутися ходові нашого життя під Польщею, то завважимо один цікавий обяв: воно не йде рівномірним темпом, не має ознак твердости, послідовности, невідхильної конечности, але, неначе тойураган, то клекоче, то притихає. На постороннього, особливо на чужинця, воно робить враження непродуманости, невидержаности, навіть штучности й неприродности. Видвигається одну справу, надається їй на якийсь час розголосу, а заледви вона зачинає захоплювати загал — її складається недокінчену, а часом і необроблену до архіву, щоби припала пилом забуття.

Коли на таке трактування ріжних, навіть дуже важних справ, можна найти нераз сяке-таке оправдання мовляв: отворено масі очі на її покривдження, — то не можна цього сказати про справу нашого шкільництва, яка була довший час в осередку нашої політичної думки. Як згадати час шкільного „плєбісциту", а й час, коли приходили вирішення шкільної влади про характер школи, тоді ціле громадянство так захвалювалося, що певно кожному здавалося — нема в нас важнішої справи. Так воно тоді було, так воно повинно бути й такий стан повинен остати. Бож на школі, на рідному вчителеві мусимо основувати нашу будучність.

Писав Ферстер: „... В німецькій школі може працювати тільки Німець, бо чужинець-вихователь повів би німецький нарід до руїни й нещастя"*). Примінюючи повищі слова до наших українських обставин, хто скаже, що вони неправильні, або нам не підходять? От в одному з останніх чисел „Діла" пише І. Ск. про „профанацію" українського слова польськими вчителями, ба й інспекторами.

Ми також повторяємо за Німцем: в українській школі мусить бути український учитель. А щож робити, коли його від нас забирають? Підготовити умови для заведення власного рідного шкільництва, побудованого на власних силах. Знаменні слова падали на недавньому Зїзді УНДО. „Орієнтуємося тільки на власний нарід". В ці слова треба влити зміст і в шкільній справі. Під „орієнтацією" не можна розуміти бездушного повторювання фрази. Бо сидіти в теплій кімнаті під печею й заколисувати себе фразою про орієнтацію на власні сили — це був би повільний параліж. Вся наша воля ділання і самий чин мусить вказувати, на що й на кого ми орієнтуємося!

В останніх часах починають виринати думки зразу покутно, а то вже й прилюдно, які змагають до

*) Deutsche Bildung, deutscher [illegible] deutsche Erziehung. 1906.

Мусоліні про середземноморську політику.

Рим, 26. листопада 1926.

Мусоліні заявив в інтервю журналістам, що середземноморська політика Англії й Італії йде в одному й тому самому напрямку та що фашистівський уряд є щирим приятелем Англії. Політика Італії у відношенні до Туреччини є все льояльна і приязна. Італія бажала би, щоб питання італійської політичної еміграції вирішила Ліга Націй при співучасти инших народів. Шлях агресивних виступів проти Італії не доведе до нічого.

Справа відповідальности за війну.

Берлин, 26. листопада 1926.

Райхстаг закінчив наради над закордонною політикою. Впало внесення на виповідження льокарнських договорів, за те принято внесення за відновлення справи відповідальности за вибух світової війни, бо зі звалюванням виключної вини на Німеччину Німці ніколи не погодяться.

Ген. секретар Ліґи Націй конферує зі Штреземаном.

Берлин, 26. листопада 1926.

„Фосіше Цтг." повідомляє, що до Берліна приїздить генеральний секретар Ліґи Націй Дрімон і конферуватиме зі Штреземаном і держ. секр. Шубертом у справі програми нарад грудневої сесії Ліґи Націй. При тій нагоді мають усталити форму, в якій увійде на денний порядок Ради Ліґи Націй справа військової контролі.

Справа наслідника Красіна.

Льондон, 26. листопада 1926.

„Дейли Телеграф" повідомляє, що є мало правдоподібне, щоби Форін Офіс дав свою згоду, щоби Літвінов заняв становище посла СРСР у Льондоні.

Повстання в Альбанії.

Відень, 26. листопада 1926.

Із Цетинії повідомляють, що в північній Альбанії Магометане прилучилися до повстання. Магометане невдоволені Ахметом Зогу, який є прихильником італійської політики. Положення біля Скутарі є критичне. Урядові війська потерпіли поважну поразку.

Білгород, 26. листопада 1926.

Як повідомляють із Скутарі, положення за останню добу не богато змінилося. Повстанців відкинено на шпиль Шкреля, а крім цього зазнали вони невдачі в околиці Кастраті.

Поїзд переїхав селянський віз.

Смерть двох людей.

Самбір, 26. листопада 1926.

Шкільний поїзд, що їхав із Дорожева до Самбора, наїхав на віз Фльоріяна Штокайла Тулука. На возі була ще 45-літня Юлія Тулук і 12-літній Дмитро Кульчицький Тулук. Льокомотива розбила віз, розшарпала коні, а Фльоріяна Штокайла Тулука і Юлію Тулук перемінила в криваву масу. Врятувався лише 12-літній Дмитро Тулук. Він, відкинений лише силою удару поїзду, відлетів на бік залізничого насипу і зазнав лише сильного потрясення. Причиною катастрофи було, що будник Щенсни запізно замкнув рампу. Будника арештовано. Це вже третя така залізнича катастрофа в Самборі.

Біржа.

Гроші.

Курс доляра у готівці 8·99.

Збіжа.

Наслідком улекшеного довозу дуже сильна подача. Ціни падуть. Вищі ціни для льону.

Пшениця краєва двірська 48·50—49·50, пшениця краєва селянська 46·25—47·25, жито галицьке 36·00, 37·00, ячмінь галицький броварний 33·75—34·75, ячмінь галицький до перемелювання 29·75—30·75, ячмінь пастівний 27·75—28·25, овес галицький 29·25—30·25, кукурудза румунська 32·50—33·50.

НАДІСЛАНЕ.

За надіслане Редакція не відповідає.

У Парижі застрілилась у суді підчас розправи адвокатка Юліянна Гулле, втомлена життям.

ВАЖНЕ! **ВАЖНЕ!**

Комунікат

до всіх Філій і читалень Товариства „Просвіта" в краю (для відпоручників Філій, відпоручників членів Головного Т-ва і відпоручників читалень).

Дня 25-го грудня 1926 року відбудеться Загальний Збір Матірнього Товариства „Просвіта" у Львові. Всі учасники цього Збору будуть могли користати з білєтової знижки на залізницях відповідно до розпорядку Дирекції державних залізниць у Львові з дня 24. листопада 1926 р. ч. 70742/26.

Цей розпорядок обовязує львівську, станиславівську, краківську і радомську Дирекції залізниць.

Щоби можна використати з тарифової пільги у висоті 66%, мусить мати кождий учасник спеціяльну карту участи з підписом Головного Виділу Т-ва „Просвіта" у Львові. Тому Виділи Філій і читалень перешлють Головному Виділові спис відпоручників, щоби відповідно до їх кількости видрукувати потрібне число карт участи в Зборах, виповнити їх прізвищами учасників і порозсилати кождому учасникові з осібна враз з поученням, як належить поступати, щоби використати її в часі їзди залізницею. При цьому звертаємо увагу, що з білєтової знижки користають особи, які мешкають поза Львовом у віддалі понад 30 км.

985 2-2 **Президія Т-ва „Просвіта".**

Дописи.

Освенцім. *(Гостина українського театру під дирекцією Ольги Миткевичевої).* Звязки Галичини (як тут зовуть східну часть б. австрійської провінції тої самої назви) з Освенцімом були перед війною вельми оживлені. Завдяки тодішньому положенню Освенціма при кордоні Австрії і Німеччини, місто це було звеном переселенчого руху Галичан, селян і робітників, до Америки, а передовсім до Прусії на сезонові роботи. Для піддержання цього руху австр. уряд збудував біля залізниці в Освенцімі велику кольонію бараків для переселенців, де тепер приміщено польських вигнанців із чеської Сілєзії. Кольонія Українців у довоєннім Освенцімі була не тільки численна, але проявляла таку живучість, що її заходом основана була тут читальня „Просвіти", про котру сьогодні залишились тільки спомини. Під теперішню пору одиниці української національности, кинуті сюди по службі, уявляють собою розсіяний гурток, який в найкращому разі живе хіба мріями вороття до Рідного Краю. Декілька одиниць, ідучи по лінії найменшого опору, піддалося фізичній денаціоналізації, вирікаючись української культури і шукаючи захисту в подружжях з чужинками. Та дарма: скрізь-же вигнанці призначені на поталу асиміляції з народнім живлом, серед якого доля судила їм коротати свої змарновані для свого народу літа. В тих несприятливих умовинах великим щастям для місцевих свідомих земляків була нагода відновити тоді спогади про рідну українську традицію, народний наш побут і красу нашої пісні та мови. Тією нагодою була гостина українського хору Д. Котка (в квітні і серпні) й українського театру в листопаді ц. р. Перший концерт українського хору виявив усю ніжність і силу нашої хоральної ерудиції і зєднав собі щирий подив і глибоке визнання красоти української музики й від чужинців, котрим до цього часу не доводилось чути більш гарних вокальних продукцій. Оваціям, що їх викликала мельодійна дума „Закувала та сива зазуля", не було кінця. Публика заєдно домагалась повторення „Дзвонів". Другий концерт — серпневий — був менше вдачний через те, що в тім часі хор Д. Котка і численно і щодо якости був замітно ослаблений ізза поділу його на дві вітки. Безумовно культурна місія згуртованого хору удалась як не мога краще, знайомлюючи місцеве населення з високим щаблем розвою нашого музичного мистецтва.

Місцеві Українці напуваючись нечуваними досі звуками рідної пісні, змінились у своїх гордощах і почуваннях вдячности для шановної дирекції хору, що не рахуючись з невигодами і трудношами, відвідала запустілу українську кольонію у висунутій далеко на захід жидівській місцині, якою саме є Освенцім. Та вже незабутньою залишиться в памяти Освенціма двотижнева гостина українського театру під дирекцією Вп. О. Миткевичевої, що його мистецькі досяги завоювали собі загальну симпатію місцевого, зацікавленого нашим театром населення. Театр влаштувався в доволі примітивній гостинниці, бо приличної салі в цілім „культурнім" місті нема. Та не зважаючи на деякі технічні недостачі, годі відказати шановній дирекції українського театру якнайсолиднішої дбайливости про естетичний успіх виставлених ним пєс, драм і побутових опер. Місцеві Українці, що на основі рецензій в часописах могли мати хіба бліде поняття про мистецькі досяги цього театру, переконалися наочно про високу культуру сучасного нашого сценічного мистецтва, яке може гордитись такими своїми представниками, як пані Олександра Кривицька, пп. Пухальський і Бенцаль, панна Миткевичівна й инші, що їхньою грою і співами любувалися свої і чужі. Враження, яке своїми виставами, виконаними незвичайно вміло і пориваючо, залишив по своїй гостині український театр, лишиться на довгий час незатертим спомином про повну посвяти працю шан. дружини театру під керуванням талановитих своїх провідників і всеціло та з глибокою посвятою відданих рідній Музі артистів, які не жаліючи своїх трудів і злиднів та невигід життя, знайомлять чужину з осягами України на ниві драматичної і музичної літератури. Театр дав 10 вистав, зпоміж котрих найбільше подобались: „Вій", „Циганка Аза", „Запорожці за Дунаєм", „Відродження", „Маруся Богуславка" і „Діти Агасфера". Українці, перебуваючи тут на засланні, не мають слів подяки для шан. дирекції театру, що в своїй мандрівці по західних окраїнах Польщі відвідав і Освенцім, щоб нидіючих морально і духово збудити зі сну, скріпити їх національні почування, зілюструвати красу, милозвучність і виробленість рідної мови і висловлюють щире бажання в недовгім часі знову радіти вістю про приїзд нашого дорогого театру.

Яр. Пабій.

Памятайте, що всякі збірки на нагробник на могилі І. Франка треба посилати до Центробанку (Львів, Ринок ч. 10. I. пов.) на щадничу книжечку ч. 7910.

З судової салі.

Покараний клеветник хлібоїд.

Чортків, 24. листопада 1926.

В ч. 40. „Селянського Прапора", хрунівської рептильки, що виходить за польські гроші в Станиславові, поміщено „організатором" (яким є відома в Чорткові креатура) допис про хрунівське віче в Мухавці, яке мало відбутися дня 12. вересня ц. р. в томуж селі в громадськім уряді в присутности вісьмох відомих хрунів. У тому справоздані подано, що „селянин Чемериз Онуфрій закинув д-рові Електоровичеві з УНДО, що він побирав від селян по 30 долярів за військові реклямації, які нічого не помогли, бо селянські сини служать при війську, а д-р Електорович зібрав гроші".

Тому, що цей заміт був звичайною клеветою найміта, адвокат д-р Електорович заскаржив Онуфрія Чемериза зі Старої Ягольниці, тепер платного аґента хлібоїдів, за образу чести. Поставлений перед судом оправдувався клеветник тим, що не мав зовсім на думці д-ра Електоровича і не знає нічого про те, немов би він за військові реклямації брав які доляри та що не хотів його зовсім образити. Одначе переслухані при розправі свідки потвердили, що вище згадана клевета мала місце і тому повітовий суд в Чорткові вироком з дня 23. листопада ц. р. признав Онуфрія Чемериза винним проступку образи чести й засудив його на кару арешту 20 днів і на заплату коштів карного поступовання. Так дісталося котюзі по заслузі.

Зі спорту.

Біг навпростець. — L. K. S. „X" — „Україна".

В неділю дня 28. ц. м., в год. 10-ій рано, відбудеться біг навпростець за нагородами. Старт і мета: площа Сокола-Батька.

Цьогож дня в год. 2-ій попол. відбудуться на площі Сокола-Батька мячеві змагання L. K. S. „X" — „Україна". Змагання заповідаються дуже цікаво, тимбільше, що будуть вони замкненням цьогорічного сезону.

Вступ за добровільними датками.

Посмертні згадки.

о. Порфирій Ступницький парох і декан товмацький помер дня 8. листопада 1926 у 80. році життя, а 52. р. священства, з того 43 роки як парох Товмача, а 28 як декан. Похорони покійного відбулися в середу 10. листопада ц. р. при громадній участи селянства цілого деканату, при великій участи священиків трьох деканатів товмацького, тисменицького і жуківського, які свідчили про велику популярність та пошану, яку роздобув собі покійний своїм праведним життям, учинністю і жертволюбністю. В. Й. П.

Присилайте передплату!

ОПОВІСТКИ.

Український Наддніпрянський Хор під управою Петра Євсевського у складі 30 осіб виступає:
Неділя 28. XI. — Угнів.
Понеділок 29. XI. — Белз.
Вівторок 30. XI. — Кристинопіль.
Середа 1. XII. — Сокаль.
Пятниця 3. XII. — Камінка Струм.
Субота 4. XII. — Камінка Струм.
Неділя 5. XII. — Радехів.

„Український Національний Хор" під управою Дмитра Котка:
Понеділок 29. XI. — Бучач.
Второк 30. XI. — Товмач.
Середа 1. XII. — Станиславів.
Четвер 2. XII. — Тисмениця.
Пятниця 3. XII. — Станиславів. 528 1—?

Кооперативне свято в Чорткові відбудеться в понеділок 29. листопада 1926 р. в 11. год. передпол. на площі Народнього Дому (в разі непогоди в салі Нар. Дому в Чорткові). Програма: Отворення свята, вибір президії, привіти відпоручників кооперативних і національних установ, реферат п. О. Луцького: „Визволення села при помочі сільсько-господарської кооперації", реферат дир. Ів. Мартинюка: „Значіння кооперації для нашого села", закінчення свята. — *Повітовий Союз Кооператив в Чорткові.*

З нагоди Імянин п. дир. Бадлюка Михайла у Львові, зложили гості на прияттю 55 зол. на „Рідну Школу". Всім Вп. Жертводавцям щиро дякує Головна Управа „Рідної Школи". 993 1—1

Заходом студентів політехніки у Львові відбудеться в суботу, дня 27. ц. м. о 7-ій год. вечером „Чайний Вечір" в великій салі Академічного Дому, Супінського ч. 21. Запрошення можна набути в домівці „Основа" 26. і 27. ц. м. від год. 6—7 вечером, в Академічнім Домі. 984 2-2

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ.

ОГОЛОШЕННЯ.

За оголошення Редакція не відповідає.

Ширіть наш часопис!

За редакцію відповідає Василь Мудрий Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Видавничої Спілки „Діло", Львів Ринок ч. 10

Орґанізаційний рух.

Віче в Добрянах, повіт Львів.

Дня 21. листопада ц. р. відбулося в Добрянах, львівського повіту, політичне віче Українського Національно-Демократичного Обєднання. Простору площу перед громадським будинком, де міститься читальня „Просвіти“, виповнило понад 600 громадян трьох сіл: Добрян, Хоросна Старого і Попелян.

Віче отворив місцевий діяч п. Василь Партика. В склад президії покликано: пп. Коротошина Стефана з Добрян, Фітя Микиту з Попелян, Буця Івана і Левандовича Онуфрія з Хоросна Старого.

Реферат про політичне положення нашого народу і про завдання УНДО виголосив голова Повітового Народнього Комітету п. Іван Лішинський зі Львова.

В двогодинній дискусії порушено ось які справи: Гриць Цимбала з Бродок — справу організації села, збуту сільських продуктів через кооперативи і національне освідомлювання селян; Василь Партика — справу шкідної для громади господарки наказного комісаря і відповідно йому дібраного байрату. Від квітня ц. р. домагаються громадяне у львівських властей усунення комісаря і байрату і переведення люстрації громадської каси — донині без успіху; дир. Володимир Могильницький зі Щирця підніс вагу кооперативи в розвитку села, з окрема при уділюванні населенню помочи в ріжних випадках; Іван Одноріг представив великі шкоди, що випливають з утраквізації школи в Добрянах і сусідних селах (Добрянец чисто українське село) й обсадження їх польським учительством, яке в часі плебісцитової акції ділало на шкоду громади; Олекса Танячкевич з Попелян завзивав присутніх до гуртування в кооперативах; о. Теодор Чаниш закликав вічевиків гуртуватися в читальні „Просвіти“, кооперативі й посилати правильно дітей до школи.

Ухвалено відповідні резолюції і вибрано партійні громадські комітети.

НОВИНКИ.

— **IV-та Українська Виставка** Гуртка Діячів Українського Мистецтва відкривається 28-го листопада в неділю, в год. 12-тій, у салях „Національного Музею“, вул. Мохнацького 42 і буде відкрита щоденно до кінця грудня від 10-тої до 3-тої. Вступ 1 зол., для студентів 50 с. У виставці беруть участь малярі, різьбарі та архітекти: п.п. Заставний, Заяць, Коверко, Костирка, Олена і Ольга Кульчицькі, Кулець, Левицький, Левинський, Лісовський, Мечик, пані Музика, Обаль, Сорохтей, Томасевич, Холодний і Харків. Виставка має 112 експонатів. Організатори виставки повідомляють, що нікому не розіслали окремих запрошень, рахуючись з тим, що невеличкі простори саль виставки не могли би помістити всіх, яких слід було би запросити на святочний вернісаж. Крім цього наша львівська інтеліґенція нині вже надто численна, щоби можна не поминути у запрошеннях когонебудь з тих, що цікавляться розвитком нашого мистецтва. Наші школи, що хотіли би відвідати збірно виставку, дістануть по порозумінню з управою виставки відповідну знижку.

— **Похорони еп. Йосифа Боцяна.** В доповненні до нашої замітки під цим заголовком („Діло“, ч. 262) згадаємо ще, що в похоронних обрядах узяв також участь лат. еп. Ялбжиковський з Вильна. Був також особисто офіціяльний заступник польського уряду — львівський воєвода Ґарапіх. Похорони, як ми вже писали, відбулися незвичайно величаво і були великою маніфестацією українського Львова для памяти епископа-патріота й заслуженого народнього діяча.

— **Катастрофи.** На острові Мурано, біля Венеції, у центрі фабрикації венецiйського скла завалилась у фабриці одна колюмна і вбила 4 робітників, а 13 поранила. — У 50 кільометрах від Ніцци, у селі Рокбілієр, завалилось 20 домів наслідком землетрусу і згинуло 20 осіб. — У румунськім міст. Плесті загорівся нафтовий шиб; шкода 10 міл. лей.

— **На потіху родичів і ґімназистів.** При нагоді бюджетової дискусії, заступник премієра Бартель подав до відома, що міністерство освіти приготує новий закон щодо реформи університетських студій. Заст. премієра є тої гадки, що надмірний зріст студентів треба спинити вступними іспитами до університету. До торговельної та хліборобської академії зможуть матуристи вступати без іспитів, мабуть тому, щоби заохотити молоде покоління до торговлі та праці на ріллі, яка нині ще тяжша як служба урядовця...

— **Темна львівська хроніка.** Кілька днів тому передавали ми звістку про те, як дві львівські Жидівки, щоби позбутись своїх мужів, зробили їх „мишигене“ та запроторили на Кульпарків. Нині маємо нову точнісько таку саму історію. Богатий дідич з Рісної Польської, Кондзьола, був шість літ під судовою кураделею, тому, що його жінці вдалось переконати лікарів про його божевілля. Коли він сидів у Кульпаркові, жінка побільшила свою родину, — старець вернувшись до хати не протестував проти цього, — згодом жінка вмерла; аж тепер, коли старець мав полагодити якусь судову справу, вийшло на верх, що він усе ще під кураделею. — Яка є наймодерніша крадіж? Украсти кусень фільми. Це трапилось власникові кіна „Сфинкс“, який шукає, кому і нащо треба було одної рольки із драми „Червоне серце“? — Стрийський громадянин Тухович, про якого ми вчора згадували в но-

вниці, дістав за свої хитрощі в ролі кандидата на нареченого, два роки вязниці. — Страшним педагоґічним прикладом для всіх молодців, що крутять голову одночасно кільком дівчатам, може бути пригода якогось Карла Барана з Куркової вулиці, якому „буцім-то наречена“ Анна Целевичева порізала все лице ножем при допомозі двох приятелів, які за нею обстали.

— **Бики у столиці.** Передучора Варшава мала еспанське видовище. Коли із залізниці везли транспорт биків до різниці, один бик вирвався подразнений червоною фарбою трамваю. Вибив у трамваю шиби, зачепив фіякра і почав гуляти по вулиці, ломаючи огорожу травників та дерева. Прохожі втікали перелякані до домів. Поліцаї, що гнались за биком, стріляли до нього тільки 36 разів, заки вбили. Прошу уявити собі вигляд варшавської вулиці, як би на ній опинились два льви, як пів року т му в Парижі... Чи може Варшава хоче впевнити світ, що в ній не вміють стріляти биків?

— **Цікавий податок.** У Базелі заведено підвищений податок для всіх жінок, що мають підстрижене волосся; цей податок має якийсь звязок із свіжозаведеним церковним податком. Але який звязок має коротке волосся з податком, а не із швайцарським сиром, про це знає тільки міська рада швайцарського міста.

— **Проти традиційного танцю.** Мустафа Кемаль, президент турецької республики, є завзятим прихильником европейської культури і непохитним диктатором. В обороні европейських капелюхів він не завагався проливати кров. Тепер після фезів заборонив національний „танець живота“. Підчас „танцю живота“ Араби та Турки попадають у релігійну екстазу, добачують у ньому один з найкращих висловів краси. Зовсім так само як ті Европейці, що заплатили добрі гроші, щоби навчитись чарльстона. Але краса чарльстона тріває щонайбільше рік, а „танець живота“ має свою довголітню традицію. І хто зна, чи чарльстон не буде для Турків шкідливіший, тому, що вони не унаслідили хисту по предках танцювати його. Одначе для Кемаля важне те, що він варварський.

— **Недискретна книжка.** Вийшла в Льондоні книжка аноніма п. з. „Ґалерія шепотів“. Її розхоплюють, бо пахне скандалом, але політичні сфери обурені. „Ґалерія шепотів“ це славна галерія, що йде довкола верхньої бані у церкві св. Павла. Вона славна тим, що там кожне слово сказане при одній стіні чути дуже виразно на другім її кінці. Книжка має підзаголовок „листки з денника дипльомата“, а в передмові зазначено, що „між европейськими дипльоматами його прізвище добре відоме на протязі 30 літ“. Книжка є збірником оповідань та анекдот про европейські короновані голови та верховодів світової політики. Всі вони страшенне злобні, в якнайчорніших красках. Нпр. ґерой англійської армії в останній війні льорд Кіченер є лише жорстокою людиною, неуком і... боягузом. Каже раз Асквіт до Льойда Джорджа, якого дратує те, що всі захоплюються Кіченером: „Чи ви може заздрі щодо нього. Він же-ж справді великий чоловік“. А Льойд Джордж відповідає: „Безсумніву: на метр вісімдесять два центиметри“. Преса називає книжку безсоромною. Видавець заявляє, що дістав її рукопис від особи, що прийшла в імени автора, якого знає тільки один із директорів фірми; в умові автор застеріг собі, що може відкрити свій анонім тільки сам. Кілька часописів, в яких пробували цей рукопис друкувати, відмовились від цеї пропозиції.

— **Мадярське весілля.** Минула доба славних весіль, що тривали три дні й три ночі. Минула в нас, але не за карпатськими горами. Біля Дебрецина у мадярськім селі Гайдубагош місцевий різник віддавав цими днями дочку. А щоби його імя стало славне бодай у часописних новинках те повідомив трубами всіх мешканців, що всіх просить на весілля, а в цей святочний день дозволяє кожному взяти собі задурно з його різні два кіля мяса. Різник розтаборився під голим небом шатрами, щоби гостям було вигідно і дав трьохдневий бенкет. Його гості зїли 4 воли, 8 свиней, 6 телят, 100 курок, 800 ясць і випили 15 гектолітрів вина.

— **Нотарі потішені.** Вчорашня звістка поширена всією польською пресою про проєкт міністерства справедливости зробити з нотарів державних урядовців грубо переборщена. Вони дістануть лише нову тарифу.

— **Світова хроніка.** На британській імперіяльній конференції рішено підпомогти імміграції жіноцтва з Англії в Австралію тому, що там богато більше мущин як жінок. Австралійський уряд згодився оплачувати кошти переїзду Англійок у віці від 19 до 40 року. — Критики та знавтори мистецтва можуть не хвилюватись: у париськім Люврі висить справжній оригінал „Монни Лізи“ Лionardо: образ, який бачив один критик збереженим в одного дипльомата, є тільки копією славного архитвору. — Врангель і Керенський рішили зїхатись у Брюселі, щоби нарадитися, чи можуть почати яку нову акцію на території, де колись воювали. — У Штадбергі (Померанія) відкрали цвинтар ще з доби 800 літ перед Хр. — Радянський уряд переніс із Чукотського півострова 50 родин Чукчів на остров Врангеля, з наміром його кольонізувати. Управляти островом буде „совдеп“ складений з 3 мущин і 3 жінок. Поселенці дістали їжу на... три роки. На острові не було ніяких знаків людського життя; весь він окружений густим ледом; єдиним засобом комунікації зі світом собаки, що тягнуть сани. —

що стільки чару додавали кожній містині. Десь кажуть, в околиці є красуні, але — на жаль — не бачив їх, то й не подаю імен. А може і в Городенці є вони, так нехай простять, що не бачив і не описав.

Широке, вигідне місто Городенка. Розложилося над балкою і мріє, спить чи куняє.

Та чи воно тільки „розложилося“? Ні. Воно з дня на день розкладається, як і инші галицькі містечка. І в тім саме їх подібність.

Пройдеш містом, послухаєш то цього то того, побачиш дещо сам і почуваєш, що ти в себе, що ти дома: ті самі інтриги, сварні й інтриги, ті самі амбіції та маломістечковість.

Тільки, борони Боже, не серед нашої громади!

Вона тримається разом, сильна і зорганізована, здорова і роботяща. Нема забутих богів чи здетронізованих богинь, нема привати ні доносів, ні інтриґ ні наклепів. Зовсім, як по инших містечках Галичини (включно зі Львовом) серед української громади.

Серце радується, душа росте, кріпшає віра і певність перемоги.

Гетьте мрії!! Я просто заговорився і переборщив. Не так переборщив, як пересадив, і не так пересадив, як виду ав.

Що робити?! Така вже моя вдача! Бачу плями там, де чорне, виджу тріску там, де тартак...

А всеж таки Городенка гарна.

Гарна вона тоді, як місячне сяйво залле глибоку балку, затопить білі доми, заглушить гамір торгу. Тільки пісня підноситься угору і лине під блакить небес. А на небі місяць повновидий, ясний і великий, як десь на степах Херсонщини. Довкола поле, монотонне, але величне своєю ширицою і сильне своєю незрушимістю. Чорнозем родючий, благословенний, дихає міцними грудьми. Чуєш і віриш, що з нього вродиться сила, що з нього прийде воля.

Через нього ми втратили все і через нього відзискаємо все.

Чорнозем — будучність! Спить Городенка в нічній тиші (ій це трапляється і вдень!), дрімають і три божі храми серед міста. Тільки в українськім храмі головний вівтар не спить, а кричить таким страшним мальовилом, немов би його хто різав: Боже! Прости і маляреві і парохові, бо вони не знали, що чинили!

Спить Городенка в сяйві місяця, заколисана піснею і думами. Який тихий закуток вона! Як знаменито надається на місце перебування для молодих подруж!

Одно з них я стрінув там і воно дуже добре почувається. Раджу й иншим їхати туди. Затишно там і спокійно, а невигоди подорожі будуть тяжкі навіть для тещі. Нехай нікого не страшить це, що то станиславівська дієцезія. В ній покищо вільно ще цивільним женитися, тільки щоб не вели пропаганди між духовенством.

Кінчу вже. Не така вже Городенка велика, щоб її так широко описувати і не така важна, щоб без неї не можна було жити.

Ще одно хочу додати. Розглянувшись сяк-так, бачу, що Городенка повинна перезватись на Загороденку. Це з огляду на відокремлені загороди діячів і на загородження від світа.

Зрештою — все в порядку.

(Моя подорож назад у Львів: див. початок фейлєтону)

інського учительського стану до служби на тій підставі що для нього немає нібито місця на українських землях, заступаючи його рівночасно польським учительством.

4. Народний Зїзд протестує проти ворожого і зневажливого трактування польським урядом справи українського високого шкільництва і заявляє, що українське громадянство ніколи не зрезигнує зі свого засадничого становища, що осідком українських високих шкіл може бути тільки Львів.

5. Народний Зїзд закладає рішучий протест проти заведеного на високих школах у Польщі numerus clausus, вістрє якого звернене в першу чергу проти українського студентства. Разом із тим протестує проти всіх утруднень щодо виїзду на студії за кордон, проти непризнавання закордонних дипльомів і утруднювання в нострифікації студій.

6. Народний Зїзд протестує найрішучіше проти всіх обмежень, переслідувань і нігде в світі нечуваних практик ріжних органів польської адміністрації і шкільництва у відношенні до освітньо-культурних змагань українського народу в Польщі в царині дошкільного й позашкільного виховання.

7. Народний Зїзд протестує проти нечуваного в світі нищення української культури польською поліцією і прокуратурою, що в почуттю своєї безкарности і невідповідальности, а також наслідком анальфабетизму в справах української науки й літератури переводять конфіскати наукових українських публікацій і творів української белетристики.

8. Народний Зїзд взиває все українське громадянство до зорганізованої, витревалої боротьби за українську школу всіх типів, за національний її зміст і звертає особливу увагу на конечність розбудови українського фахового шкільництва для всіх родів ремесла, промислу, торговлі і сільського господарства.

9. Народний Зїзд закликає все українське громадянство, щоби воно звернуло належну увагу на приватне українське шкільництво і на справи освіти, дошкільного і позашкільного виховання і поставило їх власними зусиллями на потрібну для української нації висоту.

10. Народний Зїзд взиває все українське громадянство до інтензивної матеріяльної підтримки центральних установ, що займаються освітою і вихованням і закликає до праці в установах фізичного виховання та до опіки над ними.

IV. В економічних справах.

I. Народний Зїзд стверджує, що польська держава веде супроти українського народу послідовно політику руйновання його господарських надбань і політику здержування, а то й нищення розвитку господарської організації, опертої на власні сили народу.

II. Зокрема стверджує, що польська держава, хоч мала обовязок, не перевела господарської відбудови знищених війною українських осель і рільництва, а фонди призначені на ту відбудову зуживала в першу чергу на господарську відбудову польської етнографічної території, в другу чергу на штучне творення господарств цивільних і військових кольоністів, пересіщених з польських земель на українську, з очевидною політичною метою, а щойно в третю чергу на незначні, неповні і спорадичні допомоги у відбудові українських осель.

III. Народний Зїзд стверджує, що польська держава до сьогодні не виплатила українському населенню його належитостей, законом признаних з титулу воєнних шкід, хоч приміром, щодо поавстрійських шкід перейняла як сукцесійна держава зобовязання і квоти, призначені на їх виплати.

IV. Народний Зїзд стверджує, що польська держава не зважаючи на велитенські доходи з податків, оплачуваних українським народом, виключає українське населення від рівномірного користування кредитом у державних банках та дає його в цілости польським господарським колам й польському елементови, який переселює на українські землі, щоби таким чином українським податковим грошем попирати свою експанзію на українські землі, хоч та експанзія в формі кольонізації українських земель є навіть по думці польських економістів компромітацією під господарським оглядом, а під політичним оглядом є недодержанням Польщею її міжнародніх зобовязань.

V. Народний Зїзд стверджує, що господарський самопомічний рух українського народу на всіх землях під Польщею, а зокрема на північно-західних, стрічає до сьогодні перепони й переслідування з боку адміністраційної влади, якої метою є не допустити до розвитку господарської організації українського народу, опертої на власні сили народу.

Податкова політика держави.

VI. Народний Зїзд стверджує, що Польща в своїй податковій політиці:

1) не рахується зовсім з податковою спроможністю українського населення, не узгляднює мінімум істнування і непомірно обтяжує українські трудові маси а з окрема українське село.

2) допускається незаконних вимірів податків, а саме: маєткового, промислового (домашній промисл на селі) і повітового податку на самоврядування.

3) тільки супроти українського населення виступає зі всею суворістю і безоглядністю при стяганню податків, переводячи екзекуцію на покриття незаплачених податків, накладаючи кари за спізнену вплату і в цей спосіб руйнує доробок і варстат праці українського (населення) селянства.

VII. В інтересах порятунку для загроженого істнування українського населення Народний Зїзд взиває до масової боротьби за зменшення посередніх і безпосередніх податків.

Земельна справа.

VIII. Все українське населення, що заселює збитою масою Східню Галичину, Волинь, Холмщину, Підляша і Полісся, є у своїй подавляючій більшости (86%) чисто хліборобським. На 1,216.000 хліборобських господорств є цілий міліон малоземельних, економічно несамостійних господарств а на 7 міліонів душ усього українського населення є пять міліонів душ малоземельних або зовсім безземельних сільських пролєтарів. Не зважаючи на те, Польща повела на тій перелюдненій та голодній на землю національно-українській території інтензивну кольонізацію спроваджених з корінно-польських земель селян та військових осадників. Від 1919 р. до сьогодні вспіла вона вже скольонізувати чисто польським елементом около 500 тисяч гектарів української землі (200 тисяч у Східній Галичині та около 300 тисяч на Волині і Поліссю). Коли зважити, що вся земельна площа великої власности на національно-українській території виносить ледви 2,126.640 гектарів безлісової площі, то стане ясним, що її не вистарчить навіть для заспокоєння земельного голоду місцевого (населення) селянства. Та не дивлячись на те, Польща не тільки не думає припинити кольонізації на західно-українській національній території, але навпаки хоче її твердо продовжувати і на будуче, про що наглядно свідчить закон з дня 28. грудня 1925 р., який під серпанком земельної реформи готовить для нашого народу нову скріплену кольонізацію.

IX. З уваги на те Народний Зїзд, обстоюючи перехід великої земельної власности без викупу в руки українських малоземельних і безземельних селян:

4) взиває окружні та місцеві комітети оборони землі до якнайбільш інтензивної акції в напрямку осягнення намічених цілей.

X. Народний Зїзд, обстоюючи програмово вивласнення без викупу великої земельної власности та передачу її в руки наших малоземельних і безземельних селян, буде все таки підтримувати в теперішних примусових обставинах підняту українськими економічними установами організацію кредиту на закупно землі, щоби не допустити до її переходу в руки чужинців.

V. В організаційних справах.

Український нарід західно-українських земель не вспів зломити ворожого наступу і закріпити своє найвище право на рідній землі не тільки тому, що наступ противника сильний і зорганізований, але у великій мірі теж і тому, що загал західно-україн. громадянства не здавав і не здає собі як слід справи з небезпеки, яка грозить з боку Поляків та не доцінює ваги політичної організації

З окрема Народний Зїзд стверджує з жалем безпартійність значної частини українського громадянства і байдужність серед нього до політичної праці та взиває всі партійні установи і всіх членів партії до енергійного поборювання того лиха шляхом інтензивної організаційної праці, приєднування до партії нових членів, збирання партійного податку та поширювання партійної преси.

Народний Зїзд взиває Центральний Комітет:

1) Перевести точну реєстрацію членів.

2) Підготовити видавання популярної пропагандистичної літератури та ідеольогічного двотижневика.

3) Поробити заходи для зорганізування систематичних курсів з метою вишколення партійних робітників для сіл і міст.

4) Зорганізувати при Краєвій Народній Канцелярії окремий відділ правної оборони.

5) Перевести організацію міст через покликання до життя міських організацій.

6) Приступити негайно до інтензивної організаційної праці на північно-західних українських землях.

Народний Зїзд взиває Повітові Народні Комітети:

1) До творення по селах громадських політичних організацій.

2) Заанґажувати до повітових установ постійних організаторів, які вели би Повітові Народні Канцелярії і переводили організацію громадських партійних гуртків.

3) Придбати постійного кореспондента для „Свободи“ і занятися масовим поширенням її в повіті.

Народний Зїзд постановляє, що кожний член партії має обовязок:

1) Брати живу участь в партійному життю.

2) Платити партійний податок.

3) Поширювати ідеольогію партії.

4) Передплачувати партійний орган „Свободу“ і дописувати до неї.

5) Поширювати партійну літературу.

6) Зложити одноразовий даток на пресовий фонд „Свободи“.

Додаткові резолюції.

1. Довіря для партійного проводу.

Народний Зїзд висловлює партійному проводові повне довіря і щире признання за всю його дотеперішню політичну діяльність. (Внесення о. шамбеляна д-ра Юрика, принятe через аклямацію).

2. Проти орґанізованої фракційности.

а) Народний Зїзд якнайрішучіше осуджує всяку фракційну роботу в нутрі партії та стверджує, що творення зорганізованих внутрішньо-партійних ґруп і фракцій може довести партію до розбиття і розкладу, а не до скріплення.

б) В теперішних відносинах Народний Зїзд уважає категоричним наказом хвилі проводження дійсної консолідації всіх національних сил, а з окрема внутрішньої консолідації нашої партії в імя найвищого ідеалу, а тому доручає Центральному Комітетові вести безпощадну боротьбу з усякими спробами фракційної, отже розкладової роботи в нутрі партії. (Внесення о. шамбеляна д-ра Юрика, приняте через аклямацію).

3. Звязок преси з центральними українськими установами.

Народний Зїзд доручає Центральному Комітетові подбати, щоб наші культурно-освітні та економічно-фінансові установи інформували національну українську пресу своєчасно про свою працю, свої потреби та вимоги до суспільности, бо без того преса не зможе розвести відповідної пропаґанди в користь тих установ і тим самим не зможе підтримувати тісного звязку нашого громадянства з українськими культурно-освітними та економічно-фінансовими центрами. (Внесення ред. М. Струтинського, приняте другого дня нарад з поправкою проф. М. Галущинського).

4. Економічна Рада.

Народний Зїзд доручає Центральному Комітетові дати почин до утворення Економічної Ради, яка взяла би в свої руки керму цілої нашої економічної політики. (Внесення ред. М. Струтинського як додаток до резолюцій в економічних справах, приняте другого дня нарад).

5. Еміґраційні справи.

Народний Зїзд уважає штучне організування еміграції крайно шкідливим для української нації, але рахуючися з еміграцією, як суспільним явищем у нашому житті, заявляється за інтензивною опікою над еміграцією й емігрантами та взиває Центральний Комітет занятися цею справою. (Внесення д-ра Ст. Біляка, приняте другого дня нарад).

6. Поборювання неграмотности.

Народний Зїзд взиває весь український загал, а в першу чергу нашу сільську й міську інтелігенцію, до безпроволочної боротьби з нашим найбільшим лихом — неграмотністю, так, аби ще цеї зими зменшити у нас поважно відсоток неграмотних. (Внесення д-ра Волод. Бачинського, приняте другого дня нарад).

Красін.

Смерть найкращого більшовицького дипльомата.

Першого більшовицького дипльомата не стало між живими. Колись перед революцією соціялдемократ, еволюціонував Леонід Красін до більшовизму і відіграв у часі диктатури комуністів у СРСР. першорядну ролю. Спершу працював над більшовицькою економічною політикою і проводив її в життя.Колиж прийшлося більшовикам шукати звязків зі Заходом, з Европою, то без ніяких вагань наложено цей важкий обовязок на Красіна. Великий і перший розділ історії більшовицької дипльоматії на заході найшов без сумніву своє закінчення в Льондоні у смерти Красіна.

Красін був найбільшим більшовицьким дипльоматом і до того дипльоматом, що мусів працювати серед непоборимих труднощів, серед загального упередження всього заходу до більшовиків. Треба подивляти великанську енергію та силу волі тої людини, що не зразилася ніякими невдачами, а працювала далі над політичним і господарським зближенням СРСР. до Заходу.

Мав Красін один момент в історії своєї дипльоматичні праці, в якому йому усміхався успіх та поводження. Був це час, коли керма політики в англійській імперії була в руках соціяліста Мекдонелда. Тоді, здавалося, Красін найде для СРСР через Англію шлях до зближення з цілою Европою. Одначе так не сталося, бо всі підготовчі праці для цього, всі заходи спаралїжував прихід англійських консерватистів до влади.

Одиноким реальним успіхом більшовицької дипльоматії був німецько-більшовицький політичний договір у Рапальльо, а потім господарський договір у Берліні з минулого року, який у великій мірі підготовив та зреалізував між иншим також Красін своєю кількалітньою працею.

Зі смертю Красіна втратили більшовики найбільшого свого дипльомата, а з ним і ті нитки наладнаних ним на заході звязків, що могли їм принести дуже важні користи і через які Красін вів до чимраз більшого зближення між Европою і СРСР. Що значать ті перервані катастрофою смерти особисті звязки Красіна на заході для СРСР, видно хочби з того, що Красіна вважали на заході умірковaним соціялістом і мали довіря до його таланту та дипльоматичного хисту.

Комітету Українського Національно-Демократичного Обєднання. З окрема слід ще згадати північно-західні українські землі. З огляду на незвичайно гострий поліційний режім, що панує на тих землях, нема змоги відбувати там ні довірочних нарад, ні віч. Організація нашої партії на тих землях є покищо у завязку.

Програма

Українського Н-ціонально-Демократичного Обєднання,

принята на Народньому Зізді дня 19. листопада 1926 р.

Українське Національно-Демократичне Обєднання гуртує в своїх рядах всі верстви українського народу. Як національна партія підпорядковує воно інтересам нації інтереси поодиноких верств, станів й окремих земель.

I. Політичні справи.

обстоює конституційно-парляментарний устрій та загальне, рівне, безпосереднє, тайне і пропорціональне виборче право до всіх законодатних і самоуправних установ.

4. Українське Національно-Демократичне Обєднання обстоює рівність усіх громадян перед законом без ріжниці пола, народности і віри, свободу осідку і заняття, слова і друку, зборів і товариств, станових організацій і страйків, забезпечення правної охорони особистої свободи, незайманність домівки право на приватну власність і таємницю листування, незалежність суддів і умовність засудів.

II. Економ чні і суспільні справи.

Українське Національно-Демократичне Обєднання веде боротьбу не тільки за політичне, але й за економічне та соціяльне визволення українського народу.

1) Українське Національно-Демократичне Обєднання бореться: за вивласнення без викупу земель великої посілости та за передачу їх безземельним і малоземельним селянам; за скасовання всеї кольонізації української землі чужинцями; за творення в рільництві здорових і самовистарчальних господарств; за господарську освіту і за державну допомогу в піднесенню р льництва.

2) Українське Національно-Демократичне Обєднання змагає до поширення промислу на українських землях і використання всіх природних богацтв української землі. Партія бореться при тім за перехід великих фабрик і промислових підприємств на власність держави, за забезпечення робітникам належної участи в прибутках з праці, і за законодатну охорону робітників перед визиском.

3) Українське Національно-Демократичне Обєднання змагає до піднесення дрібного промислу і ремесла та до розвитку торговлі. Особливу вагу кладе партія на поширення і поглиблення кооперативного руху в усіх ділянках господарського життя українського народу.

4) Українське Національно-Демократичне Обєднання бореться за справедливий поділ державних тягарів, за скасування посередніх податків і за заміну безпосередніх податків прогресивно-доходовими.

5) Українське Національно-Демократичне Обєднання бореться за законодатну охорону рільних, промислових і умових робітників, за забезпечення недільного відпочинку, за восьмогодинний день праці по фабриках і промислових підприємствах, за примусове забезпечення усіх робітників і робітниць на випадок недуги, немочі й старости, за обезпечення вдів і сиріт по них, забезпечення робітниць на час материнства, за заборону праці малолітних, за охорону праці молоді й жінок.

III. Культ рн справи.

I. Українське Національно-Демократичне Обєднання обстоює єдину, трудову, українську школу, бореться за національне й моральне дошкільне, шкільне й позашкільне виховання, за вільний доступ до школи для всіх без ріжниці пола, станів і віри, за шкільний примус у початковій школі, за безплатну науку і за державну допомогу незаможній молоді.

II. Українське Національно-Демократичне Обєднання обстоює в релігійних справах рівноправність усіх віроісповідань і їх внутрішню самоуправу. Приймаючи засади християнської моралі в основу духового розвитку нації, партія обстоює науку і права греко-католицької церкви в Галичині і православної на инших українських землях.

Резолюції Народнього Зізду.

Українське Національно-Демократичне Обєднання кермується в своїй діяльности інтересами нації як цілости і тому всяку справу і всякий політичний акт розглядає зі становища єдности нації, поглиблювання змісту й обсягу національного життя та скріплювання відпорности нації.

Виходячи з такого заложення Народній Зізд Українського Національно-Демократичного Обєднання, репрезентований 234 делегатами українських селян, робітників, міщан та інтелігенції з усіх українських земель під Польщею, приняв 19. і 20. листопада слідуючі постанови:

I. В політичних справах.

Народній Зізд закликає до боротьби за повну амнестію для всіх політичних вязнів.

9. Народній Зізд стверджує, що за риським кордоном на українських радян. землях відбуваються в українській державі великі національні здвиги. Там росте національна культура, кріпне національна сила, там назрівають тепер процеси, що скорше чи пізніше віддадуть на Україні суверенні права всьому українському народові.

10. Народній Зізд взиває все українське громадянство до безоглядного поборювання всіх польською владою штучно творених і за державні гроші утримуваних партій, що звуть себе українськими, а складаються з продажних, здеморалізованих шкідників українського народу

Українське Національно-Демократичне Обєднання вважає шкідливою діяльність усіх т. зв. інтернаціональних партій, що закликають до клясової боротьби та пропагують спільність інтересів українських селян і робітників з польськими чи російськими і тим ослаблюють національну силу українського народу. Народній Зізд закликає український національний табор до поборювання політики цих партій.

12. Народ. Зізд закликає всі національні українські партії до політичної співпраці з Українським Національно-Демократичним Обєднанням

13. Народній Зізд доручає Центральному Комітетові Українського Національно-Демократичного Обєднання та його президії вийти в тісний політичний контакт з тими поневоленими меншостями в Польщі, що опинилися в подібному до нашого положенню

II. В справах громадянської самоуправи.

1. Народній Зізд стверджує,

На території Східньої Галичини розвязала польська влада понад 2.500 сільських рад (80%) і всі майже повітові та міські ради. Нових виборів до розвязаних установ польська влада не зарядила, хоч на основі обовязуючих у Сх. Галичині законів була до того обовязана. Натомість поназначувала наказних комісарів з т. зв. прибічними радами, що довели громадське майно до повної руїни.

2. Народній Зізд стверджує, що польська влада забрала безправно краєве майно Галичини і Краєвий Банк у Львові, що були виключною власністю місцевого населення, та стояли під управою Краєвого потім т. зв. Тимчасового Самоуправного Виділу і передала їх на власність польської держави. Наслідком того українське населення втратило всяку користь з краєвого майна, а користає з нього виключно польське населення.

3. Народній Зізд протестує проти такої політики безправства в ділянці самоуправи та взиває все українське громадянство до зорганізованої боротьби за відбудову громадської самоуправи на всіх українських землях.

4. Народній Зізд протестує проти проектованих польськими партіями під проводом Хієно-пяста законопроектів про громадську самоуправу, що малиб її звести виключно до ролі помічного чинника в адміністрації та підпорядкувати всеціло під впливи тої останньої.

5. Народній Зізд протестує проти заходів соймової правиці та урядових кол біля введення такої виборчої ординації до самоуправних установ, яка обмежувалаби права українського народу на участь у порядкуванню громадським майном та в заспокоюванню власних громадських і культурних потреб при їх допомозі.

6. Нар. Зізд протестує проти заходів польської влади біля скасування ще перед новими законами про самоуправу Тимчасового Самоуправного Виділу у Львові, що є під теперішню пору одиноким видимим знаком не тільки господарської але й політичної відрубности Галичини від чисто польських земель.

7. Народній Зізд взиває все українське громадянство, а в першу чергу всіх членів Українського Національно-Демократичного Обєднання до пляново? та безперервної боротьби за якнайширший обсяг праці та ініціятиви для громадської самоуправи в ділянці культури й господарства і за справедливу виборчу ординацію, оперту на засаді загальних, рівних, тайних безпосередніх і пропорціональних виборів до всіх самоуправних громадських установ

III. В культурно-освітних справах.

1.

2. Народній Зізд стверджує, що наслідком проведеного на українських землях під Польщею т. зв. шкільного плебісциту, повного надужить і террору, примороволюваного польською владою до українського населення, довела Польща українське шкільництво до повної руїни. На півн.-зах. українських землях не стало по плебісциті ні одної української народньої школи, а було їх там перед плебісцитом 421. В Галичині на колишніх 2.612 українських шкіл остало по плебісциті лише 867, а решту 1.785 спольонізовано. Жертвою того т. зв. плебісциту впало разом 2.166 українських народніх шкіл.

3. Проти такої безоглядної польонізації українського шкільництва закладає Народній Зізд перед усім культурним світом якнайрішучіщий протест, а весь український загал взиває до безперервної боротьби за скасовання усіх законів і розпорядків, що мають на цілі закріпити цю польонізаційну систему. Рівночасно протестує Зізд проти переношення українського учительства на польські землі, а далі проти недопускання кандидатів укра-

своєї діяльности, політичній, організаційній, просвітній і економічній натикався на труднощі, бо в ніякій ділянці не мав підготовлення ні засад, ні методів праці. До сеї сьогодня по довгих нарадах Центральний Ком. предкладає програму партії і резолюції політичні, організаційні, культурно-освітні і економічні. Основною чертою програми партії і всіх резолюцій є не інтерес нинішнього дня,

(Сконфісковано 4 рядки.)

На будучий партійний провід ляже тяжкий обовязок поглибити національно-партійну ідеольогію.

Другим важним завданням партії було з формального обєднання зробити дійсне обєднання всіх активних національних сил. В партію нашу увійшли чотири групи, котрі або себе не розуміли або навіть дуже гостро себе взаімно поборювали. З великим признанням мушу піднести, що групи ці почали дійсно обєднуватись, що на всіх засіданнях всі члени Центрального Комітету підходили до кождої справи тільки з інтересу самої справи і престіжу партії. На особливше піднесення заслуговує співпраця в нами волинських членів нашої партії, котрі брали дуже живу участь у всіх наших нарадах без огляду на те, чи справи ті доторкались діяльности соймової чи наших галицьких або волинських справ, помагаючи нам таким чином ломити сотками літ істнуючий сокальський кордон.

Тільки невеличкий гурток людий, який групується біля часопису „Рада", вважав вказаним виломатись із партійної дисципліни і не в рамах партійних установ а публично виступати проти напрямних Центрального Комітету, а що найважніше, проти інтересів партії. В „Раді" появився цілий ряд статей, які виказували, що Обєднання це не одноціла партія, що в ньому на дальше істнують всі чотири групи, які тільки формально обєднались а перевагу і провід в Обєднанню мають бувші „автономісти Діла". Центральний Комітет здавав собі справу з небезпеки для партії, яка може повстати через те, колиб до поборювання зовнішнього прийшло ще внутрішнє непорозуміння і взаїмне поборювання. Тому він дуже пильно прислухувався до тих голосів „Ради" та щойно тоді, коли переконався, що ні один із 38 членів Центрального Комітету не бере відповідальности за ту руїнницьку роботу, що цю роботу веде тільки невеличкий гурток людей, які стоять поза Центральним Комітетом, рішив проголосити публично діяльність „Ради" шкідливою для партії. Тому правдивою несподіванкою був анонімовий комунікат в „Раді" з дня 29. жовтня ц. р., в якому проголошено повстання зорганізованої групи, котра поставила собі за мету в рамах партії і її установах берегти чистоту партійної програми в її засадах і її практичному переведенню. Партійний провід звернувся тоді до всіх членів Центрального Комітету з запитом, чи котрий з них не бере відповідальности за цей анонімовий комунікат. Всі члени без вимку відмовились взяти на себе таку відповідальність. На цій підставі визнав Центральний Комітет цей комунікат для партії шкідним а двох членів партії, котрі несуть відповідальність за редагування „Ради", завісив у членських правах. В послідних двох тижнях вплинули до Президії вж два письма, підписані двома ріжними людьми, котрі повідомляють про зорганізування в рамах партії групи для береження чистоти програми. Ні на одному ні на другому письмі нема підпису ніодного члена Народнього Комітету, ні одно ні друге письмо не подає, кілько і котрі члени партії до тих зорганізованих груп належать. Не знаючи числа ні складу тих „зорганізованих груп", не знаємо, з якою величиною маємо рахуватись. та все таки я уважав моїм обовязком представити тут справу докладніше, щоби на цю тему висказати погляд Центрального Комітету в двох напрямах.

В кождій партії є ріжні крила а в так великій партії, як н ша, такі відтінки навіть потрібні. Але ніяка здисциплінована партія не може позволити на те, щоби така група була зорганізована, щоби отже творила партію в партії та щоби виступала на зверх публично бодай не вичерпавши всіх засобів боротьби у своїх партійних установах. Другою засадою здисциплінованої партії мусить бути, що чистоту програми обовязаний берегти провід партії і це одна з найбільших відповідальностей, яка на ньому тяжить. Коли в партії організується якась група, яка має завдання берегти чистоту програми, мусить це значити, що провід партії не беріг або бодай належито не беріг тої чистоти. Маю право й обовязок заявити тут іменем цілого Центрального Комітету, що ані Президії ані Центральному Комітетови невідомий ані один факт, щоби котрий член проводу партії нарушив колинебудь або в чомунебудь чистоту партійної програми. Сміло і послідовно держався партійний провід весь час свого урядування партійної плятформи і проєкту програми,

(Сконфісковано 6 рядків.)

Заміти, які під цим оглядом підносять деякі людці, називаю клеветою і інсинуаціями, котрі могли повстати в уяві хорої, злобної або й свідомо вчужому, ворожому нам інтересі ділаючої людини.

Третім завданням партійного проводу, до якого Центральний Комітет привязував дуже велику вагу, була віднова і по можливости розбудова організації краю. На цім полі зроблено богато. У звіті з діяльности Центрального Комітету подасть головний секретар докладно, де і як перевели ми політичну організацію та як богато праці і зусиль мусів вкладати центр в обнову організації деяких повітів. Хоч як богато на цім полі зроблено, то ще важче завдання лежить на слідуючім партійнім проводі: поглибити ту організацію, вийти з повітових центрів у села, повести розбудову партії на найширші верстви народу. На це потрібно послідовної праці всіх активних сил народу на протязі найблищих літ.

Менше під тим оглядом зроблено на наших північно-західних землях. З огляду на пануючий там режім, де нема закону про збори за запрошеннями, де влада недопускає не тільки на публичні віча а навіть на справоздавчі збори тамошних послів, тяжко було там переводити партійну організацію. А всеж таки і там за цей короткий час зроблено багато. Спільними зусиллями заложено в Луцьку наш тижневик „Громада", вже цього місяця став на Холмщині виходити новий тижневик „Нарід". Сокальський кордон переломили вже наші кооперативи, наша „Просвіта" та наша „Рідна Школа". Особисті взаємини ростуть з кождим днем. Шлях промощений і найблищим завданням нашим повинно бути активно допомогти тамошнім членам нашої партії в розбудові партійної організації.

Попри це провід партії займався всіми біжучими справами і богато уваги присвячував справі аграрної реформи, справам шкільним, політичним, адміністраційних надужить, справі самоврядування, закордонної політики і пропаганди.

Наша партія як партія сутонаціональна стоїть на становищі, що всі партії, які стоять на національному грунті, хочби і клясовому, повинні піти спільно

(Сконфісковано 5 рядків.)

Мусимо уважати нашою великою національною втратою, що Селянський Союз на Волині опустив національний грунт, обєднався з „народовольцями", створив нову партію „сельроб", станув на інтернаціональному грунті та закликає в спільні ряди до спільної праці з українськими селянами і робітниками селян і робітників польських, російських і жидівських, хиба на те, щоби польські селяне кольонізували дальше нашу прадідну землю, а польські робітники вже до решти позбавляли наших робітників тяжко запрацьованого кусника хліба. З національного становища над фактом тим ми не тільки боліємо, але мусимо його різко напятнувати, бо „Селянський Союз" стояв під проводом послів, котрі дістали мандати з рук своїх виборців як українські націоналісти, а тепер не чекаючи нових виборів, отже без апробати цих виборців, зрадили їх довіря і не зложивши навіть мандатів, пішли у ворожий українському націоналізмови інтернаціональний табор.

Президії Центрального Комітету вдалося встановити тісний звязок з другими поневоленими народами Польщі а головно з Білорусинами і Литовцями, котрі мають ті самі що й ми цілі і ті самі засоби оборони. Спільно з Німцями, які живуть в Польщі, ми вже з першим грудня ц. р. будемо видавати у Варшаві тижневик у французькій, англійській і німецькій мові, щоби інформувати заграницю про наше положення. Тяжче буде нав'язати звязок з Жидами а головно з тими Жидами, котрі саме живуть на нашій національній території. Ми, що ніколи не відносилися до Жидів ворожо, розуміємо їх положення як безтериторіяльної нації. Ми знаємо, що є Жиди, які співчувають нашим національним змаганням, та якраз східньо-галицька сіоністична партія від часу рішення ради амбасадорів пішла з Поляками на угоду, заключаючи звісний пакт Райх-Грабскі і звернулася фронтом проти нас, допомагаючи Полякам в їх денаціоналізаційній політиці на наших землях. Як довго ця партія не змінить цілковито своєї політики, так довго ми вважатимемо Жидів нашими політичними противниками.

Отсе бувби начерк нашого політичного положення під цю пору. Під оглядом національним ціль наша ясна і ясний наш шлях.

(Сконфісковано 5 рядків.)

Звіт з діяльности

Українського Національно-Демократичного Обєднання.

Реферат головн. секретаря У.Н.Д.О. Вол. Целевича.

(В скороченні.)

Центральний Комітет Українського Національно-Демократичного Обєднання розвинув у часі свойого урядування від дня 11. липня 1925 р. до дня 19. падолиста 1926 р. інтензивну організаційну діяльність. Майже по всіх повітах відбулися Повітові Народні Зїзди і вибрано там Повітові Народні Комітети. Найкраще поставлена партійна організація у тернопільському воєвідстві. Тут переведено організацію в 16 повітах. Не переведено її лише в повіті бережанськім, де істнує покищо Тимчасовий Повітовий Комітет. У львівському воєвідстві переведено організацію в 16-ти повітах, не переведено її в чотирох (Чесанів, Яворів, Ярослав і Лісько, в цьому останньому зорганізований суд. повіт Устрики). Найгірше представляється політична організація у станиславівському воєвідстві. В ньому переведено організацію в 11 повітах, а не переведено ще в 9-тьох (Долина, Городенка, Жидачів, Косів, Надвірна, Сколе, Товмач, Снятин). Загалом переведено організацію в 42 повітах, а не переведено в 11-ти.

Повітових Зїздів і організаційних нарад відбулося 52. З малими вимками в усіх Зїздах і Нарадах брали участь делєгати Центрального Комітету. Канцелярія одержала і полагодила 5.958 писем. Крім цього відбулося 101 більших віч у повітових центрах. По громадах опирається наша партія головно на вибраних делєгатах, або іменованих мужах довіря. В майбутности слід поглибити партійну громадську організацію через покликання до життя партійних гуртків по селах.

Наша партія обмежила свою діяльність до чисто організаційної роботи; вона як національна організація намагалася здержати ворожий наступ на всяких ділянках суспільного життя. Коли инші партії ведуть в першу чергу партійну і клясову роботу, то Обєднання веде загально-національну. Воно організує відпір проти польського наступу на всі ділянки національного життя.

В серпні 1925 р. міністер освіти Станислав Грабський зєднює перші кляси чотирох українських ґімназій з першими клясами чотирох польських ґімназій і утраквізує їх. Крім цього вводить до всіх українських середніх шкіл навчання історії і ґеоґрафії в польській мові. Центральний Комітет зорганізував в обороні українського середнього шкільництва пять великих віч, вислав протестуючі телеграми до Союза Народів і до міністра освіти, зорганізував батьків, зібрав від них протести. В половині вересня 1925 р. уряд відкликав утраквізацію чотирох ґімназій. Батьки учеників українських середніх шкіл внесли около 2.000 протестів до Союза Народів і до Президії Ради Міністрів проти навчання історії і ґеоґрафії у польській мові

При кінці вересня 1925 р. видає Центральний Комітет комунікат, висилає телеграму до Союза Народів і вносить нагляччий внесок у соймі в справі побиття українських політичних вязнів в тюрмі при вул. Баторія.

В часі від 11. жовтня до 31. грудня 1925 року організує Центральний Комітет велику вічеву акцію проти закона про кольонізацію й осадництво. В тій справі відбулося 48 великих віч у повітових центрах, де покликано до життя комітети оборони рідної землі і зібрано около 3.800 протестів. Крім цього видає Центральний Комітет брошуру інжиніра Ю. Павликовського „В обороні рідної землі".

Центральний Комітет допомагає Земельному Банкові Гіпотечному при збірці акцій, а заступник голови сенатор Михайло Черкавський бере участь в конференції поневолених народів в Женеві. В половині грудня 1925 р. видається поучення в справі вношення рекурсів від рішень про вислід шкільного плебісциту. В справі ганебної декларації д-ра Романа Стоцького в університетській справі Центральний Комітет видає окремий комунікат осуджуючи її і признаючи університетську справу політичною.

Дві великі оборонні акції, а саме в справі шкільній і земельній заабсорбували сили партії так, що чисто організаційна праця пішла наслідком того досить поволи. Все-таки вічева кампанія і поїздки делєгатів розбурхали населення і підготовили підхожий ґрунт для організаційної праці.

На початку 1926 р. видає Центральний Комітет летючку проти селянсько-хліборобського конгресу і відбуває в тій справі чотири протестуючі віча. Відбуваються інтензивні приготування до Народнього (ширшого Комітету), який відбув зїзд дня 13-го травня. У тім часі, від 1. січня до 13. травня, відбулося 19 віч під кличем боротьби за землю, за українську школу, за громадську самоуправу і переведено організацію 24 повітів. Засідання Народнього Комітету розігнала поліція, а слідуючого дня арештувала головного секретаря партії п. Володимира Целевича і ред. „Нового Часу" Дмитра Паліїва у Львові, а в Сокальщині адвоката д-ра О. Ріпецького і кількох селян. Діялося це в звязку з травневим переворотом. 15-го червня 1926 р. вдається роздобути приміщення для Народньої Канцелярії. В часі від 13-го травня до 19-го падолиста Центральний Комітет веде акцію за амнестією для політичних вязнів, голова і двох заступників голови беруть участь в конгресі національних меншин у Женеві. В справі зорганізування боротьби за українське народнє шкільництво відбуваються наради в партії і з представниками инших українських партій. Оце був би короткий звіт з діяльности Центрального

Народній Зїзд.

Політичний реферат. — Звіт з діяльности УНДО. — Програма. — Резолюції.

Політичне положення українського народу.

реферат голови УНДО. д.ра Дмитра Левицького*).

Найтяжшою змороою, що тяжить над цілим світом, а головно над Европою, це економічна кріза (скрута). Зубожіння всіх верств населення, велика втрата засобів продукції, непомірний спадок замінної вартости гроша приневолив всі держави Европи занятись майже виключно влагідненням економічної кризи а свою внутрішню і зовнішню політику пристосувати до економічних потреб хвилі. У важкій боротьбі за істнування відкладають майже всі держави свої далекосяглі національно-державні стремління на дальший відповідніший час а всі свої зусилля спрямовують тільки до збереження своєї економічної незалежности, до ратунку від економічної руїни. Ця економічна кріза за важка, щоби можна її зарадити старими передвоєнними способами, тому кождий нарід шукає нових шляхів, нових епобів порятунку, шукає нових міжнародніх звязків не в імя державно-політичних а в імя в першій мірі економічних інтересів свого народу.

Серед тої економічної руїни ломиться версайський договір і инші з ним звязані договори, що мали на довгий час запевнити перемогу побідним державам Антанти і бути основою мира в Европі. Надія на побідників і побіджених не могла на довший час втриматись, бо се не було в інтересі самих побідників, котрим наслідком такого поділу забракло з одного боку сирівців, з другого боку ринків збуту, а всі нові держави, які створив версайський договір, показались слабими і нестійними, котрі тільки побільшували клопоти побідників і не давали їм в практиці ніяких користей. Зрозуміла це перша Англія і простягнула руку до згоди Німеччині, за нею хоч нерадо мусіла піти Франція. Вислідом цього були льокарненські договори, приняття Німеччини до Союза Народів і переговори Бріяна зі Штреземаном в Туарі. Факти ці можуть мати в майбутности і для нашого народу в його боротьбі за здійснення своєї найвищої національної мети велике значіння.

Далеко більше значіння мають для нас ті події, які відбуваються тепер у Рад. Україні і Росії. Нема ніякого сумніву, що на Україні і в Росії засади політичного і соціяльного большевизму збанкротували. Представники московського уряду в практичній роботі побачили, що одним почерком пера не дасться скасувати приватної власности, перевести соціялізацію всього промислу й торговлі, закріпити диктатуру одної кляси, встановити в Москві на цілий світ одного диктатора, котрий всім народам казавби на одну нуту співати одну інтернаціональну пісню. Щоб удержатися при владі, щоб не загнати радянських републик в безодню економічної і політичної анархії, мусів радянський уряд піти на уступки. Признав за селянами і власниками невеликих домів приватну власність; щораз більше галузей продукції і торговлі мусів передавати в приватні руки, що раз більше безпартійних людей допустити до державних установ, а що найважніще, що раз більше мусить йти на уступки українській національній стихії, яка з нестримною силою йде вперід і доходить до щораз висших щаблів розвитку. На селах українська школа майже вже цілковито витиснула російську, а в містах українство шукає свого загубленого національного обличча, щораз більше цвите українська наука і мистецтво, а для української інтелігенції витворюється щораз більша спроможність праці в культурній ділянці. Державний і партійний апарат щораз більше українізується. Коли говоримо про ці явища, то не треба забувати, що Українська Радянська Соціялістична Республика хоч формально уважається державою у федеративному звязку Соціялістичних Республик Сходу, то в дійсности є тільки країною зі своєрідною територіяльною автономією. Але вже і це дає змогу харківському урядови все більше унезалежнювати себе також економічно від московського центрального уряду. Як ніде у світі ніщо нікому не приходить даром, так і тут московський уряд ніяким добром не наділив українського народу добровільно, тільки все те, що осягнено, здобуто у довгій і важкій боротьбі. Всі спроби, навіть найбільше жорстокі і керваві, щоби спинити національно-визвольний рух, показались безуспішними. Керманичі московського уряду зрозуміли, що так уже скристалізованої стихії спинити не можна, а це й було товчком до т. зв. українізації, якої завданням з одного боку підійти до замкненого в собі і ворожого комунізмови села та видобути з нього всі розпорядимі засоби, а з другого боку при допомові української мови поширити між українським населенням большевицьку науку.

Одначе вже й ця зовнішна українізація є значним досягненням. Як комуністи стараються використати її для своїх цілей, так і українські свідомі кола стараються використати її для себе в культурно-освітній праці, економічній розбудові, державному будівництві, а навіть у партійних установах. Це й має велике значіння з огляду на те, що у пануючій партії видко старання — як це засвідчує між иншим недавна голосна опозиція Троцького і Зіновєва — всеціло підчинити селянські маси приказам міського робітничого елементу, а це звертається в першу чергу проти українського народу, на який головно складається селянська маса.

Зовсім природно, що за подіями на Радянській Україні ми пильно стежимо. Наше відношення до кермуючих на Україні чинників, хоч противних національному світоглядови, залежне від їх становища до змагань українського народу. Инший характер має наше відношення до українського народу і його національних змагань на Радянській Україні. В долі і недолі підемо без ніяких застережень рука в руку з нашим матірним пнем, з Наддніпрянськими Українцями. Ми знаємо, що доля наша всеціло зависить від долі Наддніпрянської України. Цілою душею радіємо тим великим національним дорібком, який здобуває собі там український нарід, тішимося його змаганнями і успіхами в повному державному унезалежнюванню себе від Москви, бо знаємо, що їх дорібок то наш спільний дорібок.

(Сконфісковано 3 рядки.)

(Грімкі оплески)

Окраїни нашої національної території з числом около півтора міліона населення опинились в межах сусідних нам держав: у Румунії і Чехословаччині. Хоч доля нашого народу в обох цих державах майже однакова, то структура цих держав ріжна. Румунія як перед війною так і сьогодня входить в склад так званих балканських держав, котрі ніколи не були спосібні до самостійного державного життя, завсіди підлягали чужосторонним впливам, держались тільки або династичними звязками або безоглядністю владі. Доля Українців в Румунії дуже тяжка. Вони не мають там ніяких прав, до них не приноровлюються міжнародні приписи для охорони меншостей, а всякий самочинний прояв українського національного життя давить румунський уряд брутальною залізною рукою. Чехословаччина, спадкоємниця старої Австрії, ріжними способами прийшла в посідання Закарпатської України, зобовязавшись дати їй культурну автономію. На жаль дійсність заперечила всі урочисті обіцянки та трактати. Сконсолідувавшись на т. зв. історичних землях, вона в останніх часах повела на Закарпаттю чехізаційний курс, перемінюючи цю країну в кольонію для чеських леґіонерів і покидків чеського урядництва. Хоч ми вдячні Чехам, що вони в найприкріший для нас час приютили у себе так багато нашої еміграції, що матеріяльно піддержують нам український університет в Празі і господарську академію в Подєбрадах, мимо цього на цьому місці ми мусимо запротестувати перед цілим культурним світом проти гніту українського населення в Румунії і Чехословаччині, проти позбавлення його природних, навіть найпримітивніших прав на національне життя. А нашим братам в Чехословаччині і Румунії ми заявляємо, що співчуваємо їх долі, що високо цінимо їх тяжку геройську боротьбу,

(Сконфіскoвано 8 рядків.)

(Грімкі оплески).

Вісім літ істнує Польща як самостійна держава і можна сміло сказати, що внутрішні відносини за цей час не тільки не скріпились, а навпаки стали ще більше неясні, ще більше хиткі. Свою самостійність виборола собі Польща не власними силами а її створили держави Антанти як східну забезпеку проти Німеччини. На своїй національній території повстала Польща з трьох віддільних частин, давнійшої російської, німецької і австрійської. Всі ті частини жили иншим економічним життям і своє економічне життя пристосовували до тих центрів, до котрих належали. Відірвані від тих центрів, самі в собі бідні, позбавлені доступу до моря, вони під оглядом економічним не моглиби в нинішних часах істнувати як самостійна держава і мусілиби підпасти під економічну залежність котрогось зі своїх сусідів. Щоби це оминути, дали їй держави Антанти доступ до моря через чужу територію і прилучили до неї великі національно чужі простори. 45 відсотків всього населення Польщі становлять чужі народи. В такому виді моглаби Польща економічно істнувати при вкладі великої праці кождої одиниці і при великих ощадностях, та такий стан звязав Польщу по рукам і ногам в її внутрішній і зовнішній політиці. У внутрішній політиці Польща не національна держава а держава народів і то народів, котрі одноцільною масою заселюють свої національні території

(Сконфіскoвано 8 рядків.)

Тисячі кільометрів стоїть отверта границя, яку мусить боронити величезна армія і безліч граничної сторожі, а через те не можна й говорити про ті ощадности, які Польща мусить завести, якщо не хоче руйнувати підставового животіння своїх горожан. Коли до цього возьмемо на увагу брак в Поляків адміністраційного таланту, їх нездисциплінованість, амбіції і спори партій та одиниць, то зрозуміємо, слова теперішнього премієра Пілсудського, котрий дня 11. листопада ц. р. в 8-у річницю повстання Польщі, даючи через радіо політичне експозе, сказав, що ніхто не знає, чи слідуючий день 11. листопада 1927. р буде під оглядом політичним для Польщі погідним чи слітним, теплим чи зимним.

Про становище українського народу під Польщею я розводитися довго не буду, бо воно нам всім відоме.

(Сконфіскoвано 69 рядків.)

(Грімкі оплески.)

Переходячи до наших внутрішних відносин, мушу короткими словами змалювати той стан, в якому знаходився наш національний табор з хвилею повстання УНДО., то є дня 11. липня 1925. Стан цей був дуже сумний. Вже у світовій війні, яка роками велась на нашій землі, згинуло богато наших людей зпоміж селянства і інтелігенції, а велика частина наших провідників мусіла опустити рідний край і примусово жити за його кордонами. Про якунебудь політично-організаційну чи просвітну роботу не приходилось і думати.

(Сконфіскoвано 8 рядків.)

ми з початку не могли спромогтися на зединення національного фронту до нової боротьби, ми розтерялись, почали шукати виноваників лиха, почали жертись самі між собою. Серед тої гризні почав розпадатись національний фронт, богато людей почало опускати його ряди, молодого нарибку майже не було, бо він або згинув на війні, або мусів втікати на чужину, або сидів по концентраційних таборах і тюрмах, а чужі і ворожі нам партії почали збігатись наче гайвороння на жир, щоби до решти нищити наші ряди. Організація на верхах формально істнувала, та вони не мали ні сили, ні охоти, ні змоги взятись до організаційної праці, до відбудови і розбудови національного фронту. По довгих і тяжких переговорах з ріжними людьми і групами повстало 11. липня 1925 р. Обєднання, котре крім 6 точок платформи і кількадесять людей доброї волі не мало ніяких ні моральних ні матеріяльних засобів, не мало довіря не тільки серед широких мас народу а навіть серед богатьох передових людей. Серед таких обставин провід партійний не міг собі ставляти великих завдань до виконання.

(Сконфіскoвано 12 рядків.)

Одним з найважніщих завдань партійного проводу було вироблення ідеольогії, програми, тактичних засобів і метод боротьби на кождій ділянці нашого життя. Передвоєнна ідеольогія, програма і засоби боротьби не відповідали зміненим відносинам, а по війні якраз ті річи були приводом до як найбільших розходжень, як найбільших непорозумінь. Вправді партійний провід застав вже політичну платформу, та в своїй практичній роботі він на кождому кроці і в кождій ділянці

---

*) Передрук зі „Свободи" по конфіскаті.

того, щоби справу виховання звести головно до перед- і позашкільного виховання, а тим самим може й перейти до дневного порядку над усім дорібком цілих десятиліть, над ділом виховання, збудуваним власними силами кількох поколінь.

Приписування якійсь установі більшого значіння, як вона має на ділі, вказує або на повну незорієнтованість даного реформатора, або на відсутність уже не то власних спостережень на основі практики, але навіть на недостачу якогонебудь теоретичного продумання справи. Передшкільний вік дитини — з малесенькими виїмками — не лишає на дитині тих незатертих слідів, що їх дає школа. Як усякі домашні впливи може знівечити школа, так само і впливи публичного передшкільного виховання. Теперішня школа задовго треває, щоб не витиснути такого сильного пятна, яке можна би легко стерти при помочі позашкільного виховання у старших роках виховання. Це зрештою ясне. Хто пригадає собі тільки своє власне минуле, потвердить правильність цієї думки.

Тому, визначуючи відповідне місце иншим обявам життя, наша увага мусить бути постійно звернена на школу й учителя. Особливо тепер не можемо її не смісмо спускати тої справи з ока ані ставити її в поменшеному обємі, коли з нагоди „оброни Львова" відбуваються „вєци" з домаганням польської школи для кожної польської дитини і з протестами проти допущення нового плєбісциту в шкільних справах! Чи Поляки в цьому напрямі малиб бути дурніщі від нас? О, ні! Вони краще зорієнтувалися. Орієнтуймося і ми, щоб не було за пізно.

Десятиліттями праці серед найтяжчих умов створила „Рідна Школа" своє рідне шкільництво всякого типу. Там є дійсно і рідний учитель і рідний дух. Нашим старанням мусять бути дані тому Товариству відповідні засоби. Треба заходами кожного зокрема і всіх нас разом справу „Рідної Школи" на кожному місці так поставити, щоб обходилося без вічних накликувань до жертвенности, щоб добачувалося дійсно орієнтацію на власні сили народу. Але коли всі Українці під Польщею складають для „Рідної Школи" у вересні 3.936·44 зол., а в жовтні ледви 5.335·98 зол., тоді такої, одиноко правильної орієнтації на власні сили — не видно.

Лев Ясінчук.

Ощадність — нашим рятунком.

Кілька уваг у справі переведення масової ощадности.

(Стаття надіслана.)

Кілька статтей і покликів у „Ділі" в напрямі поширення ощадности в наших масах, хоча спізнені, слід повитати з одушевленням, бо ніщо не може нас так успішно ратувати, як фінансова сила. А що наша суспільність бідна, то одиноким способом нашого рятунку є дрібна, масово переведена ощадність. Акція в цьому напрямі повинна бути належно зорганізована і негайно переведена.

Щоби пануюча у нас влада не мала причини нам протидіяти, акцію цю повинен узяти в свої руки банк і збирати дрібні ощадностеві вкладки на малий відсоток, на прим. 2 процент до 50 зол., 3 процент до 100 зол. і т. д. Банк, зорганізувавши цю акцію, повинен постаратися про чекове конто, на яке вкладчики могли би свої дрібні вкладки й ощадности пересилати. Якби кожний наш інтелігент прислав місячно тільки 1 зол., то за пару літ банк мав би вже поважну готівку, з доходів якої міг би асигнувати поважні суми на такі справи, які будуть найбільше пекучі. Чеки мусять бути розіслані всюди, щоб їх можна було набути в кожнім повіті.

Само писання в пресі без відповідної ініціятиви не буде мати ніякого успіху. Також такий спосіб, як прим. складання ощадностей по кооперативах, не може мати — на мою думку — успіху. Уважаю, що занедбування або опізнювання цеї важної справи потягає кожного дня величезні страти для нашої загальної справи, тому її слід негайно вирішити і вже раз зачати.

Здається мені, що одного золотого місячно може кожда ідейна і свідома людина зложити радо і без труду, лише треба дати усім людям можність складати гроші хочби найдрібнішими складками. Я глибоко переконаний, що коли справа буде зорганізована як слід і люде матимуть чеки і знатимуть місце посилки, то в масове складання ощадностей нема що сумніватися.

Наші компетентні фінансові чинники повинні, не гаючись, рушити ту справу з місця, чим започаткують велике діло. Отже до праці для переведення в життя одного з найважніших наших кличів під теперішню пору: **Творім масові ощадности!**

М. Ст.

Радянська Україна.

Відкриття IV. сесії ВУЦВК-ту.

Минулого вівтірка 16. листопада почалася в Харкові IV. сесія Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету Рад. В сесії бере участь 280 делегатів. В президії зізду є: Петровський, Буценко, Власенко, Каганович, Корнюшин, Чубар, Затонський, Скрипник, Поляков, Радченко, Гаврилів, Сухомлин, Савцов, Пучко і Якуба. Велику вступну промову виголосив Петровський. По промові Петровського поставив делегат Криворіжжя Крупко внесення, щоби на сесії приступити до докладного обговорення справи Дніпрельстану. Цілий ряд бесідників підтримує ту пропозицію. Потім Петровський оголошує для сесії привіт від турецького міністра закордонних справ Тевфік-Рушді-бея, що перебував тоді ще в Одесі. Потім прийшов до слова для виголошення звіту з діяльности уряду Чубар.

Інститут Т. Шевченка.

Ще минулого року президія Укрголовнауки ухвалила організувати на Україні інститут Т. Г. Шевченка. Протягом усього року, за відсутністю приміщення, не можна було розгорнути як слід роботи в справі організації цього інституту. Весь час працювало лише Оргбюро, що встигло провести деяку роботу. Оргбюро поклало початок літературно-меморіяльним колекціям інституту. Нині інститут має вже автографи Т. Шевченка, П. Куліша, Нечуя Левицького, Лисенка й т. инш. Почато збирати матеріялів для повної бібліотеки Шевченка під керовництвом М. Плевака. Крім того, Оргбюро опрацювало статут інституту. На останньому засіданні президії Укрголовнауки цього статуту цілком затверджено.

За статутом, інститут Т. Г. Шевченка є науково-дослідною установою, що має за мету збирати матеріяли й документи з нової української літератури й насамперед про Т. Г. Шевченка, а також науково досліджувати та популяризувати життя й діяльність Шевченка на тлі його епохи. Інститут має взагалі науково досліджувати нове українське письменство 19—20 століття й літературно-громадський рух на Україні.

Науково-дослідну роботу в інституті мають поділити по 6 кабінетах: кабінет дошевченківської літератури, кабінет біографії Шевченка, дослідження творчости Шевченка, бібліографії Шевченка, дожовтневої української літератури. 4 кабінети будуть розташовані в Харкові, а 2 в Київі.

При інституті буде організований „Будинок Шевченка", що має зосереджувати й зберігати рукописні та инші матеріяли, готувати колекції інституту й т. инш. При будинкові також буде влаштована бібліотека інституту. („Комуніст".)

Памятаймо: Рідна Школа — це народня фортеця, це певний захист в добі лихоліття!

Галактіон Чіпка.

З дороги на південь.

Мене нераз хвилював і дратував факт, що ще ніякий Українець не відбув великих подорожей, не відкрив ніяких далеких країв і не списав цього в книжках, як це зробив Верн, Май чи Оссендовський. Мені здавалося, що причина того лежить у нашим лінивстві, нерішучости, а по крайній мірі в недостачі фантазії.

Але від останньої своєї поїздки на провінцію я основно змінив свою думку.

Не знаю, як з иншими сторонами світа, але на південь галицькі Українці абсолютно не могли далеко заїхати.

Кожний з Галичан, що вибирається в дорогу, мусить виїзджати зі Львова, а кожний, що їде на південь, мусить переїзджати через Городенку. А хто раз попав на залізницю Коломия-Городенка і переїхався нею кільканадцять годин, той дістає зразу біблійний страх перед трудами та небезпеками подорожі і вявши хвіст під себе, завертає назад, звідкіля вирушив.

Маю враження, що колиб наші південні подорожники вибирали турне не на Городенку, то напевно відкрилиб південний бігун, як не скорше від Амундзена, то найдалі 100 літ пізніше.

Але факт фактом — і Городенка ще довгі часи буде запорою для всіх, що їдуть на південь і пострахом найбільш відважних подорожників.

Залізниця: Коломия Городенка не така дуже довга, як здавалось би. Всього 59 кільом., а їдеш нею, то ці кільометри видовжуються, ростуть як солітер, як італійський макаран, як політична стаття. Стації множаться, як мухи, як проценти, як кандидати на послів. А околиця така приманчива, така чарівна, така ріжноманітна: то зораний степ, то незоране поле, то обидва зорані, то знову обидва незорані. Око нестримно несеться понад отті простори, несеться, несеться, лине, лине і замикається на сон.

Чудова околиця...

Якби я був лікарем, а богато оженився, то поставив би серед тих піль санаторію для хорих на безсонницю. Абсолютно був би успіх, хіба, що хтось помер би скорше з нудьги.

Коли ти вже добре виспався, порахував гроші, викурив дві-три пачки тютюну, передумав усе, що тільки на голову найшло, оглянув, осудив і збридив собі всіх товаришів (ок) подорожної недолі, — тоді нечайно, неожидано вигулькне перед тобою стація города Городенки.

Висідаєш, віддихнувши з полекшою, в тій наівній надії, що твої труди покінчилися.

Легкодушний подорожнику! Коли не пхає тебе в Городенку конечність, примусове перенесення, судовий позов чи охота позички — завертай назад. Пережди дванадцять годин на стації і їдь, звідки приїхав, не оглядаючись.

Муки, що їх ти перетерпів на залізниці, ніщо у порівнанні з пеклом, яке тебе чекає.

Зараз за стацією насяде на тебе хмара возів, людей без серця, гречности і стиду. Кожний тягне тебе на свій пов з (так називається в Городенці фякерська бринда) і обіцює вигоду та дешеву їзду.

Обганяючись від них як від сказених крокодилів, вибираєш нарешті одного з них, якого фізіс показує, що був найменше караний, і... сідаєш. Колиж ти не надзвичайно одягнений, то недовго будеш тішитись вибраним місцем.

Сидячи вже з пів години на заднім сидженні, почув я біля вуха дискретний, але рішучий шепіт:

— Niech si pan przeondzi na inze mnejc.

Мовчки заперечую головою і сиджу далі.

— Niechże pan to zrobi... Pani zakonica chce jechać!... Ja panu taniej porachuje.

Знаючи методи провінціональних возіїв, що слово „taniej" означає 10—20 сот. опусту, рішучо не годжуся на зміну місця, тримаючи на поготові палку.

Біля мене сидів якийсь жидок і з ним справа пішла лекше. Візник швидко порозумівся з земляком і черниця всадовилася на почесне сидження.

Ми рушили не так „з копита", як з місця і полетіли кулявим вітром у сторону міста.

Два-три кільометри дороги, година їзди — і вже місто і вже Городенка.

Подорожнику! Ти далі в блуді, коли думаєш, що ти добився пристані, затишку чи подібної інституції. Городенські вози не мають поняття, де хто мешкає. А вже про учителя української гімназії, то ні гадки нема. Добре ще, що знають де українська гімназія, хоч і це незадовго буде зайвим. Адже йдуть заходи злучити її з польською та провадити під утраквістичним дахом., розуміється, в українськім будинку.

Покищо українська гімназія ще є і вона то це одиноке місце, де возії звозять усіх приїзжих Українців.

Залезено там і мене, скинено за доброю заплатою та полишено на поталу долі: шукай, мовляв, сам, де твій знайомий зашився, бо він тут нікому невідомий.

І пішов я по городі дороги питаючи, знайомого шукаючи.

Ще треті півні не співали, як я вже допитався.

Ох! Яка радість, яка невимовна розкіш знайтися по стільки трудах і небезпеках знову між добрими людьми, знову в теплій затишній хаті!

А як витають тебе!... Здається, що не радісніше витав Робінзон перших білих, а морські розбитки перший корабель.

Питають, розвідуються, цікавляться. Що там на світі чувати: які тепер держави повстали, які міністри чи землетруси.

— Чи травневий переворот уже зовсім закінчився? — питає мене хтось.

— Зовсім, не зовсім, але все таки помірно притих.

— А зі Східною Галичиною?! Що там нового?

— Як звичайно... Справа стоїть надсподівано добре.

Сяють облича, очі повні надії та сльоз, уста когось благословлять.

Кого — не можу догадатись.

Як на світ благословилось, я положився на заслужений сон.

— — — — — — —

А другої днини оглянув Городенку.

Инакша якась вона, як другі галицькі містечка. Глянеш на неї і зараз встає тобі перед очима Кіблич, Кодима, Станиславчик або яке там инше ген далеко на Україні степове. Гільки не видно тут отих степових Нін, Зін, Марусь та Наталок

(Докінчення на стор. 7-мій.)